

Met vereende kracht

naar een nieuwe jeugdhulp in Vlaanderen

Brochure over het Decreet integrale jeugdhulp

Inhoudsopgave

Beste lezer	3
Wat vindt u in deze brochure?	4
De vraag naar jeugdhulp in een veranderende samenleving	5
Zoveel mogelijk op eigen kracht	5
Wie hulp zoekt, moet die snel kunnen vinden	6
De toegang tot meer ingrijpende hulp	6
Wie kan een aanvraag doen?	7
Over welke soorten hulp gaat het?	7
Wie krijgt welke hulp?	8
Continuïteit in de jeugdhulp	9
Samen verantwoordelijk voor continuïteit	9
Coördinatie in complexe situaties	10
Bemiddeling bij conflict	10
Jeugdhulp in crisissituaties	10
Meldpunt crisisjeugdhulp	11
Interventie, begeleiding en opvang	11
Jeugdhulp in verontrustende situaties	12
Maatschappelijk noodzakelijke hulp	12
Gerechtelijke jeugdhulp	14
Participatie van jongeren en ouders	14
Rechten in de jeugdhulp	15
De organisatie van de integrale jeugdhulp	15
Colofon	16

Beste lezer

In Vlaanderen bieden honderden organisaties jeugdhulp aan, met elk hun eigen opdracht. Die grote verscheidenheid in de hulpverlening is een rijkdom. Maar zo'n lappendeken maakt het niet altijd gemakkelijk om te vinden wat je zoekt. Wie door het bos de bomen niet meer ziet, vindt ook de juiste hulp niet.

Het Decreet integrale jeugdhulp hertekent het landschap van de jeugdhulp en formuleert nieuwe uitdagingen. Het doel is dat elke jongere met een probleem zo snel mogelijk de juiste hulp vindt. Door in te grijpen op de organisatie en de werkingsprincipes van de bestaande jeugdhulp, wordt het nieuwe landschap veel overzichtelijker.

Het nieuwe decreet zet de jongere centraal. De eigen kracht van kinderen en jongeren en van hun naaste omgeving zijn de belangrijkste bron van hulpverlening. Het decreet verankert dit uitgangspunt en vertaalt het naar de hulpverleningspraktijk van alle voorzieningen. Deze worden er ook toe aangezet om over de sectoren heen samen te werken en er over te waken dat er 'geen gaten vallen' in de hulpverlening. Jongeren moeten altijd ergens terecht kunnen.

Wanneer de eerste hulp niet toereikend is, wijzen hulpverleners altijd de weg naar meer gespecialiseerde of meer ingrijpende hulp. Daarom installeert het decreet ook de intersectorale toegangspoort voor 'niet-rechtstreeks toegankelijke hulp'. Elk jaar zijn er in Vlaanderen een 10.000-tal aanvragen voor opname in een voorziening of voor langdurige, intensieve begeleiding. De teams van de toegangspoort zorgen ervoor dat die hulp wordt voorbehouden voor wie die het meest nodig heeft.

De nieuwe plattegrond voor de jeugdhulp in Vlaanderen zet in op een betere coördinatie en afstemming. Als bevoegde ministers ondersteunen we met volle kracht de uitbouw van deze jeugdhulp in beweging, zodat alle kinderen en jongeren daadwerkelijk de hulp krijgen die ze nodig hebben.

Jo Vandeurzen

Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Pascal Smet

Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel

Wat vindt u in deze brochure?

Deze brochure beschrijft de nieuwe plattegrond van de jeugdhulp in Vlaanderen. Ze is bedoeld voor alle hulpverleners en volwassenen die met minderjarigen-in-problemen te maken krijgen. Wie een beter zicht krijgt op het landschap van de hulpverlening kan ook sneller de weg vinden naar passende hulp. Het nieuwe decreet zorgt er mee voor dat het hulpaanbod voor jongeren bruikbaar is, bereikbaar, beschikbaar, begrijpelijk en betaalbaar voor iedereen.

In deze brochure vindt u een antwoord op volgende vragen:

Wat zijn de krachtlijnen van het nieuwe decreet?

Waar kunnen jongeren met een probleem altijd terecht?

Wat als meer ingrijpende hulp nodig is?

Wat gebeurt er in crisissituaties?

Wat doen jeugdhulpverleners in verontrustende situaties?

Hoe wordt de continuïteit in de jeugdhulp gewaarborgd?

Participatie in de hulpverlening: wat houdt dat in?

De vraag naar jeugdhulp in een veranderende samenleving

De samenleving individualiseert. Dat stimuleert de vraag naar hulp, ook van kinderen en jongeren. Sociale netwerken zijn minder hecht dan vroeger. Gezinnen zijn minder stabiel, en opgroeien in een nieuw samengesteld gezin is vaak niet gemakkelijk. Het aantal kinderen dat in armoede opgroeit, daalt niet. De samenleving stelt steeds meer eisen aan jongeren. Wie niet aan de verwachtingen voldoet, riskeert in de marge van de samenleving te belanden. En al gaat het goed met het merendeel van de jongeren in Vlaanderen, er zijn er steeds meer die houvast missen, geen plek hebben of niet mee kunnen. Zij voelen zich gekwetst, onzeker of uitgesloten en doen een beroep op de jeugdhulp.

De overheid moet een antwoord bieden op deze maatschappelijke evoluties. Het nieuwe decreet speelt in op deze evoluerende hulpvragen. Het doel is duidelijk: elke jongere die hulp nodig heeft, moet zo snel mogelijk en in zo weinig mogelijk stappen passende hulp kunnen vinden.

Zoveel mogelijk op eigen kracht

Het Decreet integrale jeugdhulp vertrekt niet van de veronderstelling dat professionele, gespecialiseerde hulpverleners altijd klaar staan met oplossingen. Integendeel. Het decreet zet de jongere centraal in de hulpverlening. Jongeren die hulp zoeken - en ook hun ouders - weten immers vaak zeer goed wat het probleem is. Ze beseffen waar ze aan toe zijn en ook wat mogelijke oplossingen zijn. Met een beetje steun lukt het vaak om samen de moeilijkheden te overwinnen. Van hulpverleners wordt verwacht dat zij eerst de eigen mogelijkheden van de jongere en zijn gezin aanspreken

en versterken. Hulpverlening die vertrekt van de kracht van jongeren en hun omgeving, zoekt altijd naar door henzelf gedragen oplossingen.

Het nieuwe decreet zet hulpverleners ertoe aan om krachtgericht te werken.

 Een alleenstaande papa is erg ziek en moet binnenkort naar het ziekenhuis. Hij zoekt opvang voor zijn kinderen van 8, 10 en 11 jaar. Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) bekijkt samen met hem en met de kinderen wie ze allemaal kunnen aanspreken voor vaste of tijdelijke opvang. Verschillende van hun vrienden en kennissen willen graag hun steentje bijdragen.

 Lien is een meisje van bijna 17 jaar met autisme. Op school wordt ze voorbereid om later in een beschutte werkplaats te gaan werken. Maar dat ziet zij niet zitten, ze wil iets anders. Haar familie en begeleiders gaan samen op zoek naar andere stageplaatsen. Zo krijgt ze de kans om te gaan helpen in een restaurant en in de bibliotheek. Haar toekomst ziet er plots heel anders uit.

 Carlos is 14 jaar en is vaak agressief, zijn moeder kan hem niet meer de baas. Wanneer hij in de refter een kast kapot slaat, dreigt hij van school gestuurd te worden. Hij riskeert om in een instelling geplaatst te worden. Een hulpverlener praat met de moeder, de stiefvader en ook met Carlos. Die vertelt dat zijn stiefvader altijd roept en tiert tegen hem, en dat hij op school dingen kapot maakt om zich af te reageren. Tijdens een begeleid familiegesprek vertelt Carlos dat ook aan zijn stiefvader. Die beseft plots wat hij altijd gedaan heeft. De moeder toont haar verdriet. De plaatsing lijkt afgewend.

Wie hulp zoekt, moet die snel kunnen vinden

Tijdige hulp voorkomt vaak erger. Wie een probleem heeft en daar niet meteen zelf een oplossing voor vindt, moet vlot terechtkunnen in de jeugdhulp. Dat kan altijd bij de brede instap van Kind en Gezin (K&G), de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW). Zowel jongeren als ouders kunnen daar altijd terecht. Deze organisaties zoeken mee naar een passende en haalbare oplossing voor het probleem. Soms volstaat een luisterend oor, een goed gesprek of een eenvoudig advies. Soms is meer nodig en wordt een beroep gedaan op diensten zoals een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg of een Dienst Ondersteuningsplan. Al deze organisaties zijn 'rechtstreeks toegankelijk', als eerste instap in de hulpverlening. Minderjarigen en hun ouders kunnen er meteen terecht.

 Lander vertelt thuis dat hij elke dag gepest wordt op school. Zijn ouders steunen hem, maar weten zelf niet wat ze kunnen doen om het pesten te doen stoppen. Ze maken een afspraak met de psycholoog van het CLB.

 Karl heeft het moeilijk omdat zijn ouders gaan scheiden. Hij is vooral heel boos, en voelt zich in de steek gelaten. Zijn vriend Pieter raadt hem aan daar eens met iemand van het Jongerenadviescentrum (JAC) over te gaan praten.

 Samira durft Ramses (3 jaar) niet meer meenemen naar de supermarkt. Hij maakt altijd scènes en dan voelt ze zich zo bekeken. Ze brengt het ter sprake op de bijeenkomst van het inloopteam van Kind en Gezin. Hoe pakken andere jonge mama's dat aan?

Elk jaar kloppen tienduizenden kinderen en gezinnen aan bij Kind en Gezin, het CLB of een organisatie uit het Algemeen Welzijnswerk. Om te kunnen inspelen op het stijgend aantal hulpvragen, voorziet het decreet een uitbreiding van het rechtstreeks toegankelijke hulpaanbod.

De toegang tot meer ingrijpende hulp

Het decreet maakt een onderscheid tussen rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. Bepaalde vormen van hulp zijn erg ingrijpend, zoals residentiële opvang of intensieve, langdurige behandelingen. Zulke hulp is meestal zeer duur, en ook daarom niet zomaar toegankelijk voor iedereen. Minderjarigen en hun ouders kunnen daar op eigen initiatief geen beroep op doen. Dat kan enkel na grondige afwegingen.

De stap naar meer ingrijpende hulp wordt enkel gezet als er geen andere optie is. Om die afweging te maken, installeert het nieuwe decreet vanaf 2014 in elke provincie een 'intersectorale toegangspoort'. De medewerkers van de toegangspoort hebben de opdracht om te bepalen wie in aanmerking komt voor welk ingrijpend hulpaanbod. De intersectorale toegangspoort vervangt de huidige toegangspoorten in de bijzondere jeugdzorg (de bureaus van de Comités Bijzondere Jeugdzorg) en in de zorg voor personen met een handicap (de provinciale evaluatiecommissies). Zo wordt slechts één instantie bevoegd voor de toegang tot de niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp en wordt een meer eenvormige en transparante werking mogelijk. Zo ontstaat ook de mogelijkheid om hulp uit verschillende sectoren te combineren, zodat minderjarigen niet meer 'tussen twee stoelen' vallen.

Wie kan een aanvraag doen?

Een aanvraag voor niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp gebeurt in principe door hulpverleners (van een Jongerenadviescentrum, een CLB, Kind en Gezin, de huisarts, enzovoort). Die aanvraag moet immers goed worden voorbereid, gemotiveerd en opgevolgd. Jongeren kunnen uitzonderlijk de aanvraag zelf doen. Vooraleer een hulpverlener een aanvraag doet bij de toegangspoort, is de vraag om hulp al uitgeklaard met de jongere zelf en eventueel met zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Zij zijn samen van mening dat de eigen mogelijkheden en die van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp onvoldoende zijn om een volledig antwoord te bieden op hun hulpvraag. Om de aanvraag verder voor te bereiden, kan de hulpverlener ook extra informatie opvragen bij collega's uit andere diensten. Of hij kan, als dat nodig is, een Multidisciplinair Team (MDT) inschakelen. Deze MDT's bestaan uit deskundigen en zijn door de overheid erkend om diagnoses te stellen en te bepalen welke hulp het meest aangewezen is.

Zolang een aanvraag bij de toegangspoort loopt, blijft de hulpverlener-aanmelder de directe contactpersoon en het aanspreekpunt voor de jongere en zijn ouders. Hij wordt door de medewerkers van de toegangspoort altijd op de hoogte gehouden en bij alle stappen betrokken. Nadien beslissen de contactpersoon-aanmelder en de voorziening samen wie voortaan deze rol opneemt.

Over welke soorten hulp gaat het?

Om een duidelijk zicht te krijgen op wat de jeugdhulp in Vlaanderen inhoudt - zowel het rechtstreeks toegankelijk als het niet-rechtstreeks toegankelijk aanbod - werd dit beschreven in modules.

Modules beschrijven de beschikbare jeugdhulp in één taal, over de sectoren heen. Ze beschrijven een concreet hulppakket voor diverse noden: materiële en financiële problemen, lichamelijke gezondheid, (vermoeden van) handicap, geestelijke gezondheid, partnerrelatie, gezin en opvoeding, sociale situatie, onderwijs, opleiding en tewerkstelling, gerechtelijke en juridische hulp, enzovoort.

Deze modulering van het hulpaanbod helpt

- verwijzers en hulpvragers om gemakkelijker de weg te vinden naar de juiste hulp,
- voorzieningen om hun aanbod duidelijker bekend te maken,
- de overheid om op regionaal niveau overlappingsen of leemten te detecteren,
- de medewerkers van de toegangspoort om de juiste hulp op te starten.

Wie krijgt welke hulp?

De teams van de toegangspoort beslissen over het inzetten van niet-rechtstreeks toegankelijke hulp. Zij moeten een evenwicht vinden tussen het grote aantal vragen van jongeren en het beschikbare hulpaanbod. Daartoe moeten onvermijdelijk keuzes gemaakt worden.

In de toegangspoort werken twee teams: het team indicatiestelling en het team jeugdhulpregie.

 Het team indicatiestelling onderzoekt de hulpvraag. Dit team vertrekt van de gegevens uit de aanvraag en bepaalt welk type hulp het meest geschikt is. Bij een gelijk effect kiest het voor de minst ingrijpende hulpverlening.

 Het team jeugdhulpregie zoekt samen met de minderjarige, zijn ouders en de contactpersoon naar het meest passende en beschikbare hulpaanbod.

De twee teams werken onafhankelijk van elkaar. Zo wordt de keuze van de meest aangewezen hulp niet beïnvloed door mogelijke beperkingen van het beschikbare aanbod.

Of de gevraagde hulp beschikbaar is, hangt af van de aard van de vraag, het bestaande aanbod, de wachtlijsten en of de hulpvraag prioritair moet behandeld worden (bv. omwille van het complexe of acute karakter van de situatie).

Sommige jongeren zitten in een heel moeilijke situatie, met heel complexe hulpvragen. Het team jeugdhulpregie zoekt dan samen met verschillende hulpaanbieders naar een passend aanbod. In het uiterste geval beschikt het team jeugdhulpregie over het mandaat om een jongere toe te wijzen aan een concrete voorziening.

Soms zijn er meerdere voorzieningen met een gelijkaardig hulpaanbod. Indien er op verschillende locaties plaats is, kunnen de jongere en de ouders zelf hun voorkeur kenbaar maken. Zij kunnen het hulpaanbod kiezen dat het best aansluit bij hun verwachtingen.

 Tania, de mama van Kenny (1,5 jaar), vertelt aan de verpleegkundige van Kind en Gezin dat ze de opvoeding van haar zoontje niet meer aankan. Ze loopt de hele tijd te wenen, weet niet waar naar toe en vreest voor ongelukken als er niets gebeurt. Ze staat er ook alleen voor, dat maakt het extra zwaar. De verpleegster schat de situatie vrij ernstig in en stelt voor om een beroep te doen op een rechtstreeks toegankelijk kortverblijf in een Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG). Kenny kan daar enkele weken verblijven en ondertussen krijgt Tania gezinsbegeleiding. Dan is ze goed voorbereid wanneer Kenny terug naar huis komt. Wanneer alles net begint beter te gaan, verliest Tania haar werk en krijgt ze een depressie. De situatie thuis wordt opnieuw onhoudbaar. Het CKG doet een aanvraag bij de toegangspoort, met de vraag of Kenny langer bij hen kan blijven in de niet-rechtstreeks toegankelijke verblijfsmodule. Op basis van de beschikbare informatie stelt het team indicatiestelling echter pleegzorg voor. Het team jeugdhulpregie gaat vervolgens op zoek naar een geschikte dienst voor pleegzorg, waar Kenny op een wachtlijst terecht komt. In afwachting van een plaats in een pleeggezin, wordt hij verder begeleid door het CKG.

 Sanne is 5 jaar en bijna blind. Zij zit in de kleuterklas in het Buitengewoon Basisonderwijs. De juf heeft echter de indruk dat er meer aan de hand is. Naast haar visuele handicap merkt ze ook motorische en mentale beperkingen. Tijdens het oudercontact geven de ouders ook aan dat de opvoeding hen zeer zwaar valt. Het CLB organiseert een gesprek met de ouders en de school, observeert Sanne en vraagt een Multidisciplinair

Team (MDT) om een diagnose te stellen. Het MDT bevestigt de indruk van de juf en doet samen met de ouders een aanvraag bij de toegangspoort. Het MDT stelt voor om Sanne op te nemen in een Medisch Pedagogisch Instituut (MPI), gekoppeld aan passend onderwijs. Het team indicatiestelling volgt dit voorstel en bezorgt het aan het team jeugdhulpregie. Het team jeugdhulpregie bezorgt de ouders een lijst van MPI's die in aanmerking komen. De ouders gaan daar op bezoek, maken hun keuze, en zodra er een plaats vrij komt kan Sanne er terecht.

 Kevin is 16 jaar, is licht mentaal gehandicapt en heeft een moeilijk karakter. Het gezin krijgt al meer dan tien jaar steun van een thuisbegeleidingsdienst, maar sinds Kevin aan het puberen is gaat het van kwaad naar erger. Kevin wordt soms plots heel agressief, hij kent de grenzen van zijn kracht niet, is geobsedeerd door seks ... Vorig jaar is hij op school buitengezet en zit nu vooral thuis. Zijn moeder is al een tijdje op ziekteverlof en gaat er stilaan onderdoor. Zowel de ouders als de thuisbegeleidingsdienst beseffen dat er iets moet gebeuren. Wanneer zij contact opnemen met de toegangspoort, stelt het team indicatiestelling voor om Kevin op te nemen in een voorziening voor jongeren met gedrags- en emotionele stoornissen (GES). Het team jeugdhulpregie gaat op zoek naar een GES-voorziening, maar geen enkele wil Kevin opnemen omwille van zijn seksueel grensoverschrijdend gedrag. Intussen escaleert de situatie steeds vaker, Kevins jongste zus moest naar spoed met een gebroken arm.

De situatie wordt zo onhoudbaar, dat het team jeugdhulpregie een hoge prioriteit toekent aan het dossier. Het organiseert een ronde tafel met de volgens hen meest geschikte GES-voorziening, een psychiater, de thuisbegeleiding, het laatst betrokken CLB, Kevin en zijn ouders. Zij gaan samen na wat nodig is om de hulp zo snel mogelijk te starten. De GES-voorziening vraagt extra middelen voor individuele begeleiding en dagbesteding tot Kevin opnieuw naar school kan. Kort daarop start de hulp.

Alle aanvragen voor niet-rechtstreeks toegankelijke hulp gaan via de intersectorale toegangspoort. Dat biedt de garantie dat deze ingrijpende hulp wordt voorbehouden voor wie die het meest nodig heeft. De medewerkers van de toegangspoort verwerven zo ook een duidelijk overzicht van vraag en aanbod in de hulpverlening. Waar het aanbod ontoereikend is, kan de overheid bijsturen of extra investeren.

Continuïteit in de jeugdhulp

Samen verantwoordelijk voor continuïteit

Jongeren die hulp nodig hebben, moeten die vlot kunnen krijgen. Nodeloze verwijzingen zijn uit den boze, want die leiden tot frustratie of afhaken. Wanneer bij complexe situaties verschillende hulpverleners betrokken zijn, is de kans op frustratie nog groter. Jongeren die in een hulpverleningscarrousel belanden, voelen zich op de duur nergens geholpen.

Het nieuwe decreet wil breuken in de hulp vermijden. Daarom is de vertrouwenspersoon van de jongere een vast aanspreekpunt zolang dat nodig is. De hulpverleners zullen hem altijd informeren en betrekken. Als meerdere hulpverleners samen betrokken zijn, staan zij ook samen in voor de begeleiding in de verschillende fasen van de hulpverlening. Dat is een gedeelde verantwoordelijkheid. Ook elke doorverwijzing moet zorgvuldig gebeuren, met een naadloze overgang van de ene naar de andere vorm van hulpverlening. In complexe dossiers wordt een hulpcoördinator aangeduid. En wanneer een hulpverlener een aanvraag doet bij de toegangspoort, blijft hij ondertussen mee verantwoordelijk voor de hulp aan de minderjarige.

Bij elke verwijzing worden gegevens doorgegeven. Het decreet besteedt

veel aandacht aan het respect voor de privacy van de jongere en aan de vertrouwelijke omgang met gegevens. Een jongere heeft in principe altijd inzage in de informatie die over hem wordt bijgehouden. Die informatie mag enkel in het belang van de jongere worden doorgegeven, en zoveel mogelijk met zijn instemming.

Coördinatie in complexe situaties

De problemen van jongeren zijn soms complex. Het gaat niet alleen over opgroeien, maar ook over wonen, inkomen, school, pedagogische zorg, psychologische bijstand, enzovoort. Complexe vragen en problemen overstijgen vaak de deskundigheid of de handelingsruimte van één hulpverlener. In dergelijke dossiers brengt het cliëntoverleg integrale jeugdhulp iedereen bij elkaar, onder leiding van een onafhankelijke voorzitter. Zij zoeken dan samen uit wat de beste hulp is voor deze jongere. Dit overleg kan door iedereen aangevraagd worden, ook door de ouders, de jongere of zijn vertrouwenspersoon.

Het cliëntoverleg gebeurt vanuit het oogpunt van de jongere en zijn ouders. Die worden telkens uitgenodigd en worden er zoveel mogelijk bij betrokken. Zij kunnen een vertrouwenspersoon of andere belangrijke mensen meebrengen op het overleg. In onderling overleg wordt een werkplan opgemaakt met afspraken over de werkverdeling en timing. Een hulpverlener krijgt de taak om die hulp te coördineren.

Bemiddeling bij conflict

Soms loopt de hulpverlening vast. Een jongere, zijn ouders en de hulpverleners geraken het bijvoorbeeld niet eens over wat er moet gebeuren. Of er is een conflict tussen een jongere en zijn ouders, waar geen gesprek meer mogelijk

lijkt. In dergelijke situaties moet altijd naar een oplossing gezocht worden, zodat de zaken niet erger worden dan ze al zijn.

Bij ernstige tegenstellingen en conflicten kunnen zowel jongeren, ouders als hulpverleners gratis een beroep doen op een bemiddelaar. Die is zelf niet bij de hulpverlening betrokken, maar kan wel helpen om de knoop te ontwarren en een begin van oplossing te zoeken. Als neutrale gespreksleider zorgt hij ervoor dat het overleg constructief verloopt. Zijn doel is het conflict te ontmijnen, zodat de hulpverlening terug op gang kan komen.

Jeugdhulp in crisissituaties

Soms loopt alles plots mis. Wie in een crisis belandt, geraakt overstuur, in de war, in paniek, in shock... Dan is er meestal dringend nood aan hulp. Hulpverleners zijn er op voorbereid om samen met de betrokkenen zo snel mogelijk een goede oplossing te zoeken. Zo'n crisis is ook vaak een aanknopingspunt voor verdere begeleiding en voor verandering.

 Karine is in begeleiding bij het Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) voor haar postnatale depressie. Dat Sarah een huilbaby is, vreet extra energie. Wanneer haar man haar bovendien verlaat, ziet ze het helemaal niet meer zitten. Ze vreest zelfs zichzelf en haar kinderen iets aan te doen. Samen met haar therapeut zoekt ze naar manieren om de situatie op korte termijn draaglijk te maken.

 Iemand van het Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) gaat regelmatig langs bij de familie Pintens, om de ouders te helpen bij de opvoeding van hun drie kinderen. Wanneer er brand

en het gezin geen veilig onderdak meer heeft, kunnen de kinderen tijdelijk overnachten in het CKG.

 Michaël is 14 jaar, heeft een slecht rapport en durft niet naar huis. Hij heeft schrik van zijn vader. De medewerker van het CLB oordeelt dat de situatie nogal explosief is en zoekt een oplossing om het weekend te overbruggen en de situatie van het gezin nader te onderzoeken.

De meeste crisissituaties worden opgevangen in de dagelijkse werking van hulporganisaties. Maar soms lukt het niet, is de hulpverlener ten einde raad of is er meer nodig dan wat hij kan bieden. Voor situaties waarin de reguliere hulp geen antwoord biedt, is er een programma crisisjeugdhulp.

Meldpunt crisisjeugdhulp

Hulpverleners die bij een crisis zelf geen pasklaar antwoord hebben, kunnen altijd contact opnemen met het meldpunt crisisjeugdhulp in hun regio. Ook de politie kan daar contact mee nemen. Soms zijn hulpverleners niet bereikbaar, dan kunnen ouders of jongeren zelf telefoneren naar het meldpunt.

Sinds 2009 zijn er in Vlaanderen en Brussel verschillende meldpunten, ingebed in een Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) of een Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW). Zij zijn permanent bereikbaar, 7 dagen op 7, 24 uur op 24. Deze meldpunten bieden de garantie dat er tijdens een crisis altijd hulpverlening mogelijk is voor jongeren en hun ouders.

Interventie, begeleiding of opvang

De medewerkers van het meldpunt gaan samen met de aanmelder steeds na of er geen gepaste hulp te vinden is in de eigen omgeving van de jongere. Dat blijkt dikwijls het geval te zijn. Lukt dat niet, dan zijn er drie mogelijkheden om de crisis aan te pakken: interventie, begeleiding en opvang. Bij gelijk effect krijgt de minst ingrijpende aanpak de voorkeur.

Bij crisisinterventie gaat de hulpverlener zo snel mogelijk ter plaatse. Hij probeert de situatie te ontmijnen en de stress te verlagen.

 Karim is 11 jaar en loopt thuis weg. Zijn moeder komt altijd met andere mannen thuis en ze zorgt niet goed voor hem. Wanneer hij 's nachts op straat ronddoelt, pikt de politie hem op. Ze brengen hem terug naar huis en bellen het meldpunt crisisjeugdhulp om de dag nadien een crisisinterventie te doen. De mama is erg geschrokken. Ze was zich er niet van bewust dat Karim zich zo slecht voelt. Ze belooft haar gedrag te veranderen.

Bij crisisbegeleiding worden de jongere en het gezin maximum een maand begeleid. Dat gebeurt bij hen thuis of op verplaatsing. Er wordt een hulpplan opgesteld met duidelijke doelstellingen.

 Bjorn is 17 jaar. Hij wordt op school geschorst omdat hij tijdens de speeltijd een lijntje cocaïne snoof. Kort daarop vindt zijn moeder ook cocaïne op zijn kamer. Ze maakt zich grote zorgen, ook over de veiligheid van de twee zusjes. Het CLB belt naar het meldpunt crisisjeugdhulp voor crisisbegeleiding.

Bij crisisopvang wordt een tijdelijk verblijf voorzien in een voorziening voor jeugdhulp.

 Ahmed heeft voortdurend heftige ruzies met zijn vader. Dat loopt zo uit de hand, dat de politie moet tussenbeide komen. Zowel vader als zoon zijn over hun toeren. Ahmed kan enkele dagen terecht in een crisisopvang, zo kunnen vader en zoon beiden een beetje stoom afblazen. De bedoeling is dat Ahmed nadien terug naar huis gaat.

Crisisjeugdhulp begeleidt jongeren zoveel mogelijk in hun eigen gezin en probeert plaatsing te voorkomen. Een jongere uit zijn gezin halen, is immers niet altijd de beste hulp om het gezin verder te helpen of om verandering te initiëren. Soms is zo'n ingrijpende aanpak echter wel nodig, bijvoorbeeld wanneer de veiligheid van de minderjarige in het gedrang is.

In 2012 werden 3443 minderjarigen aangemeld bij de meldpunten. De meeste aanmelders waren geholpen met informatie en advies. Voor 1233 jongeren was er interventie, begeleiding of opvang nodig.

Jeugdhulp in verontrustende situaties

Hulpverleners maken zich soms ongerust. Hun intuïtie zegt hen dat er 'iets niet klopt', ook al is het soms moeilijk dat meteen hard te maken.

 Jurgen (12 jaar) staat vol blauwe plekken. Dat hij gewoon gevallen is, gelooft de dokter niet. Wanneer hij doorvraagt, geeft de mama toe dat er thuis klappen zijn gevallen. Thuis hangt er altijd een spanning en vaak kunnen zij en haar man het niet meer aan. Ze hebben steun nodig bij de opvoeding van hun kinderen.

 De verantwoordelijke van het jeugdhuis komt Abdel (13 jaar) toevallig tegen op straat. Hij vroeg zich al een tijdje af waar hij rond hing. Het Stadspark is een gekende afspraakplaats voor jongens die zich prostitueren.

 Op een vormingsdag over seksualiteit en relaties, klapt Kristien (14 jaar) helemaal toe. De leerkracht heeft dat gemerkt, maar gaat er niet meteen op in. Ze overlegt nadien met het CLB en dat nodigt Kristien uit voor een gesprek. Is er meer aan de hand?

Ook als jongeren of hun ouders geen hulp vragen, kunnen er goede redenen zijn om in te grijpen. Hulpverleners hebben een grote verantwoordelijkheid om dat goed in te schatten. De eerste stap van deze 'aanklampende hulpverlening' is altijd om de situatie bespreekbaar te maken met de jongere en/of zijn ouders, in een constructieve dialoog. Als dat lukt, kan een hulpplan worden opgesteld. De hulpverlener spoort hen dan aan om die hulp vrijwillig te aanvaarden. Lukt dat niet, dan dringt jeugdhulp zich op omdat het maatschappelijk noodzakelijk is.

Maatschappelijk noodzakelijke hulp

Sommige situaties zijn zo onveilig of bedreigend dat het een maatschappelijke plicht is om op te treden, ook als de jongere of zijn ouders dat niet zien zitten. Het decreet voorziet dat iedereen in zo'n situatie altijd terecht kan bij een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) of een Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ).

De Ondersteuningscentra Jeugdzorg komen vanaf 1 januari 2014 in de plaats van de huidige Comit es voor Bijzondere Jeugdzorg. Ook de Vertrouwenscentra Kindermishandeling krijgen het mandaat en de opdracht om te bepalen of hulpverlening al dan niet ‘maatschappelijk noodzakelijk’ is. Een OCJ of VK biedt in eerste instantie advies en ondersteuning aan hulpverleners. Indien nodig kunnen zij ook zelf tussenkomen om de situatie actief op te volgen of om de hulpverlening te organiseren. Om de hulpverlening buiten het gerechtelijk vaarwater te houden en om de veiligheid van de jongeren te garanderen, zullen zij altijd eerst bemiddelen en onderhandelen. Zij streven altijd naar ‘vrijwillig aanvaarde’ hulp in een aanklampende context. Lukt dat niet, kunnen zij overschakelen naar gedwongen hulp.

 Cindy is 16 jaar. Ze vraagt raad aan het Jongerenadviescentrum (JAC) om alleen te gaan wonen. Ze is de bemoeizucht van haar moeder beu. Op voorstel van het JAC volgt er een gesprek met de moeder. Die vertelt dat ze geen vat heeft op Cindy en dat die vaak ‘s nachts dronken thuis komt. Cindy zwakt de feiten af en vindt haar moeder hopeloos ouderwets. Na enkele gesprekken bereiken ze een compromis: mama zal Cindy meer vrijheid geven en Cindy belooft op tijd thuis te komen. Aanvankelijk lukt dat. Sinds Cindy een nieuwe vriend heeft, gaat het echter van kwaad naar erger en rookt ze ook joints. Wanneer de JAC-medewerker daar met Cindy over praat, zegt ze dat er niks aan de hand is. Ze ziet er echter wel vermagerd en verwaarloosd uit. Omdat hij zich toch zorgen maakt, contacteert de JAC-medewerker het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) voor advies. Ze spreken af dat hij Cindy probeert te motiveren om contact te nemen met een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG). Maar dat wil ze niet. De situatie wordt steeds erger. Cindy spijsbelt en blijft blowen. Het JAC verliest de grip op Cindy en het team beslist om een melding te doen bij het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ). Die onderzoeken de situatie verder. Is het probleem van Cindy vooral dat ze drugs gebruikt? Dan zou ze toch naar het CGG moeten

om dat onder controle te krijgen. Of zijn die joints enkel een symptoom van de onhoudbare situatie thuis? Dan is het beter om een aanvraag te doen voor kamertraining, zodat ze alleen kan gaan wonen. Of misschien is het best om beide hulpvormen te combineren?

 Aisa is 9 maanden oud. Ze zit bijna altijd in haar babybox voor de tv. “Dat is om haar te beschermen tegen Kyano en tegen de honden”, zegt de mama. “Want die honden doen soms hun behoefte in huis, anders kruipt ze daar in.” Kyano is 5 jaar en is zeer ruw met zijn zusje. Hij praat ook grof tegen zijn mama, luistert niet, maakt veel speelgoed en andere spullen kapot. De mama kan het niet meer aan en vraagt raad aan de verpleegkundige van Kind en Gezin (K&G). De verpleegster stelt voor om steun te vragen aan een Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG). De vader ziet dat echter niet zitten.

De verpleegkundige meldt de situatie aan het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ). Zij voeren een gesprek met alle betrokkenen, en vinden het nodig om hulp aan te bieden, in het belang van de kinderen. De vader is nog altijd weigerachtig, maar de mama wil toch dat er iets gebeurt, zeker voor haar zoontje. Ze gaat samen met de verpleegkundige op bezoek bij het CKG. Aanvankelijk lukt de begeleiding, maar na een paar maanden verwatert het. Voor de vader is nog altijd weinig of niets bespreekbaar. De moeder zegt dat ze geen hulpvraag meer heeft. Maar het CKG oordeelt dat de situatie onvoldoende verbeterd is voor Aisa en Kyano. Het OCJ neemt opnieuw contact op met het gezin om passende hulpverlening op de sporen te krijgen.

Ouders ervaren gedwongen hulp vaak als bedreigend, bijvoorbeeld in situaties van misbruik of als hun kinderen dreigen geplaagd te worden. Maar in verontrustende situaties moeten overheid en hulpverlening hun verantwoordelijkheid nemen. Als aanklappende hulp niet tot resultaat leidt en als het niet anders kan, verwijst het OCJ of het VK de situatie door naar het parket. Maar voor ze het gerecht inschakelen, zullen medewerkers van OCJ's en VK's eerst alle mogelijkheden van de vrijwillige hulpverlening uitputten.

Gerechtelijke jeugdhulp

Het Decreet integrale jeugdhulp bevat ook een hoofdstuk gerechtelijke jeugdhulp. Daarin wordt de bevoegdheid van de jeugdrechtbank omschreven om – op vordering van het parket – de situatie te onderzoeken van jongeren die zich in een verontrustende opvoedings- of leefsituatie bevinden. Ook worden er dertien maatregelen opgesomd die door de jeugdrechter kunnen bevolen worden.

De jeugdrechter kan van oordeel zijn dat er jeugdhulp nodig is. Hij maakt dan vaak gebruik van het privaat georganiseerde, meestal niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpaanbod. De sociale dienst van de jeugdrechtbank neemt dan contact op met het team jeugdhulpregie van de toegangspoort om de opgelegde hulp te laten uitvoeren. De jeugdrechter kan een jongere ook verwijzen naar een gesloten federaal centrum (Everberg) of naar een (gesloten of halfopen) gemeenschapsinstelling (Mol, Beernem, Ruiselede). In zulke situaties komt de toegangspoort niet tussen.

De maatregel van de jeugdrechter is altijd van pedagogische aard. Het gaat niet om straffen, wel om hulpverlening. Maar die wordt wel opgelegd, ook als de jongere of zijn ouders het daar niet mee eens zijn. Zij zijn verplicht om

de beslissing van de jeugdrechter te volgen. In dat geval is er sprake van 'gedwongen hulpverlening'.

Participatie van jongeren en ouders

Hulpverlening werkt het best wanneer alle partijen er echt bij betrokken zijn. Daarom stimuleert het nieuwe decreet de participatie van jongeren en hun ouders aan de hulpverlening.

- De jeugdhulp vertrekt altijd van de hulpvraag van de jongere en/of zijn ouders. Zij worden altijd actief betrokken om uitwegen en oplossingen te zoeken. Het is trouwens essentieel dat de jongere zelf de hulp als nodig en ondersteunend ervaart.
- Het nieuwe decreet voorziet ook participatie op beleidsniveau, om bij de (verdere) organisatie van de jeugdhulpverlening het cliëntperspectief in te brengen en scherp te houden. Ouders en minderjarigen krijgen een vertegenwoordiging op drie niveaus.
- In het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ) kijken zij mee toe op de uitbouw van de integrale jeugdhulp in hun provincie.
- Zij bespreken samen met de leidend ambtenaren in het Managementcomité de werking van de intersectorale toegangspoort op Vlaams niveau.
- In de Adviesraad Integrale Jeugdhulp werken zij mee aan adviezen voor de minister over de uitbouw van de integrale jeugdhulp.

Rechten in de jeugdhulp

De rechten die minderjarigen hebben in de jeugdhulp, zijn vastgelegd in het Decreet rechtspositie van de minderjarige van 7 mei 2004. Het nieuwe Decreet integrale jeugdhulp verwijst hiernaar, evenals naar het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Het nieuwe decreet bepaalt ook de concrete positie van de jongere en wat hij in zijn contacten met de toegangspoort en de gemandateerde voorzieningen mag verwachten op het vlak van informatie, communicatie en medezeggenschap. Het decreet expliciteert de rol van de vertrouwenspersoon van de minderjarige.

Het Decreet integrale jeugdhulp geeft ouders en opvoedingsverantwoordelijken ook het recht op toegang tot het dossier van de minderjarige, het recht op periodieke evaluatie van de jeugdhulp, het recht op inspraak in de vormgeving van de jeugdhulp en het recht op inspraak bij de indicatiestelling en de jeugdhulpregie.

Meer info over het Decreet rechtspositie van de minderjarigen in de jeugdhulp is terug te vinden op <http://wvg.vlaanderen.be/rechtspositie>.

De organisatie van de integrale jeugdhulp

Afstemming door overleg

Samenwerking en netwerking tussen organisaties kan enkel door overleg. Daarom installeert het Decreet integrale jeugdhulp overlegfora, waar hulpverleners en organisaties uit dezelfde provincie elkaar ontmoeten en hun werking op elkaar afstemmen: het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ).

Daarin zitten vertegenwoordigers van voorzieningen uit de verschillende sectoren en ook vertegenwoordigers van jongeren en hun ouders die een beroep doen op de jeugdhulp.

Centrale beleidsondersteuning

De uitbouw van de integrale jeugdhulp wordt aangestuurd door het Managementcomité Integrale Jeugdhulp. Daarin zetelen de leidinggevende ambtenaren van de sectoren van de integrale jeugdhulp. De voorzitter is de leidend ambtenaar van het agentschap Jongerenwelzijn.

Meer informatie

www.jongerenwelzijn.be/integrale-jeugdhulp

Colofon

Redactieteam: Patrick Bedert, Wilfried Meyvis, Johan Van der Auweraert

Eindredactie: Stefaan Vermeulen

Vormgeving: Yutell & FxProduction

Depotnummer: D/2013/3241/073

Verantwoordelijke uitgever:

Marc Morris

Secretaris-generaal van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Koning Albert II laan 35

1030 Brussel

Deze brochure is een uitgave van de Vlaamse Overheid, departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Vlaamse overheid

Departement Welzijn,
Volksgezondheid & Gezin
Samen bouwen aan beleid en zorg

